

УДК 338.43.:631.115.1

АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

С.О. Михайловина, аспірант
Уманський державний аграрний університет

Інвестиції, капітальні вкладення, капітал, інвестування, особисте селянське господарство, інвестиційна діяльність, заощадження.

Investments, capital investments, capital, investing and personal peasant economy, investment activity, economy.

У статті дано визначення поняття і змісту інвестицій в економічній літературі. Вчені по-різному визначають окремі риси економічного інвестування. Визначено поняття інвестицій для особистих селянських господарств.

In the article of determination of concept and maintenance in economic literature. Certainly concept "investments" for the personal peasant economies

Постановка проблеми. Сучасний стан агропромислового комплексу зумовлює необхідність підвищення ролі приватного сектора в сільському господарстві. Розвиток особистих селянських господарств значною мірою залежить від інвестицій, які в нинішніх умовах виступають важливим фактором забезпечення умов виходу з економічної кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивченні проблем інвестування, пов'язаних з інвестиційною діяльністю, як на національному, так і на регіональному рівні здійснили вітчизняні вчені: І.О.Бланк [1], Н.О.Татаренко [5], А.А.Пересада [7], М.М.Туриянська [9],

Федоренко [11] та багато ін.

Разом з тим ринкові зміни в галузі економіки, вимагають чіткого визначення поняття які стосуються інвестиційних відносин, тому дослідження, пов'язані із сутністю та розвитком інвестиційного процесу є актуальними.

Постановка завдання. Дослідити підходи вчених-економістів щодо визначення сутності понять «інвестиції» в історичному поступі розвитку економіки. Узагальнення поглядів вчених-економістів щодо трактування поняття "інвестиції". Визначення поняття "інвестицій" яке б відповідало вимогам особистого селянського господарства.

Виклад основного матеріалу. З розвитком суспільства виникає все більша потреба у різноманітних матеріальних благах якими може користуватися людина, все залежить від можливості їх придбати. Людина буває багата або бідна з огляду на цінності, якими вона володіє, для задоволення своїх потреб.

Кожний предмет має свою ціну, і для того щоб придбати бажане, значну частину грошових коштів люди накопичують у вигляді запасів, щоб з часом мати можливість задовольнити свої потреби у майбутньому.

В.М. Гриньова та В.О. Коюда вважають, що залишаючись у свого власника без руху, заощадження не стають інвестиціями. Тобто в інвестиції перетворюються тільки ті заощадження, які використовуються для розширення виробництва, маючи за мету отримання вигоди у майбутньому [6].

Сьогодні заощадження коштів суб'єктами господарювання є цілком природним явищем, але виникає запитання чи відбудеться перетворення їх у інвестиції, для того щоб в подальшому власник міг на кожному заощаджену грошову одиницю отримати додатковий дохід.

М.М. Туріянська розглядає заощадження як належні населенню життєві засоби до використання яких воно в даний час не готово [9].

Загалом, можна сказати, що заощадження є наслідком розвитку соціально-економічного суспільства, а накопиченні кошти це трансформована праця яка є первісною вартістю всіх придбаних предметів.

Все це обумовлює питання збереження і головне примноження заощаджень на сучасному етапі розвитку. Власнику необхідно відмовитись від старих методів накопичення та надати перевагу інвестуванню яке відповідає вимогам ринкового середовища, враховуючи при цьому вітчизняний досвід і науково-практичні рекомендації.

З приводу походження слова "інвестиції" існують різні точки зору. Так ряд авторів вважає, що термін "інвестиція" походить від латинського слова "inwest", що означає "вкладати" [11]. Іншої думки дотримуються вчені [2] стверджуючи, що термін "інвестиція" означає "одягати, оточувати".

Дослідження і уточнення вітчизняними і зарубіжними вченими-економістами категорії "інвестиції" сьогодні досить актуальне і тому займає ключове місце в економічній науці. Проте, не зважаючи на надзвичайно широкі і різноманітні поняття, універсального визначення інвестицій яке б достеменно відповідало вимогам певного суб'єкта господарювання, зокрема особистого селянського господарства, немає. Тому розгляд різних підходів до визначення даної категорії є кроком до розуміння сутності інвестицій.

Для розкриття категорії "інвестицій" потрібно орієнтуватися не тільки на особливості сучасного аналізу міжнародного руху капіталів, а в тому числі брати до уваги і класичні підходи, так як при формулюванні суті та змісту інвестицій потрібно також враховувати вплив різноманітних економічних течій, факторів які впливають на формулювання і що важливо на мотиви інвестиційної діяльності.

Середину XVI-XVII ст. можна вважати епохою зародження перших наукових поглядів вчених на сутність інвестицій. Передусім це соціально-економічна концепція торгових інвестицій – меркантилістів, зокрема Т. Ман (1571-1641), Д. Юм (1711-1776), Д. Ло (1671-1729) й ін., дотримувались принципу "породження грошей грошима", заохочувалось виробництво товарів, що в свою чергу давало розвиток великим промисловим виробництвам. Разом з тим основним джерелом збагачення вважаються гроші, отримані у сфері зовнішньоторговельного обміну [2].

Суттєвим недоліком, в розвитку даного напрямку є перекачування засобів із сільського господарства тим самим надавши виключну перевагу товарно-грошовим відносинам. Рішення про витіснення натурального господарства було помилковим і в подальшому негативно позначилось на розвитку всієї галузі. Хоча слід зазначити, що основа інвестицій в особистому селянському господарстві і є гроші, адже більша частина їх вигод отримується грошима, і тільки частина іде на споживання, а решта може заощаджуватись перетворюючись на інвестиції які вкладаються у власну справу.

Французькі економісти-фізіократи Ф. Кене (1694-1771), Ж. Тюрго (1727-1781) й інші розвивали свої ідеї, в основі яких було бачення землі, натурального виробництва як єдиного джерела багатства. Гроші в Ф. Кене – лише спосіб полегшити обмін, а тому вчений виступає проти нагромадження грошей, оскільки вважає, що це безплідне багатство.

Ф. Кене формулює поняття "інвестицій" як суму початкових авансів або капітальних вкладень з метою одержання прибутку, стверджуючи, що інвестиції є неодмінною умовою збагачення суспільства. Беззаперечна увага приділяється авансуванню капіталу у галузь сільськогосподарського виробництва [5].

Загалом фізіократи позитивно вплинули на розвиток сільського господарства, оскільки перспективним для інвестування тепер вважався сільськогосподарський сектор економіки, що є абсолютно справедливо, тому що маючи початковий капітал у вигляді землі, можна отримувати певний дохід. А сільські господарства виробляючи найнеобхіднішу продукцію отримали право на розвиток.

Подальший розвиток змісту інвестицій розглядався в роботах класиків політичної економії. Зокрема Адам Сміт (1723-1790) детально говорить про інвестування, не виводячи при цьому самого цього терміну. А. Сміт виходить з того, що обсяги заощаджень дорівнюють інвестиційним запасам, адже нагромадження вільних грошових коштів без наступного їх застосування є винятковим явищем. На думку вченого для забезпечення економічного розвитку суспільства варто максимізувати норму чистих інвестицій, при цьому обмежити невиробниче споживання заощаджень у сфері послуг яке може стати згубним.

Якщо розглядати накопичення господарств населення то досить часто вони в першу чергу можуть бути засобами обігу і використовуватись для невиробничого споживання, і тільки невеликій відсоток може вважатися інвестиційними запасами.

При визначенні таких понять як "інвестиції" не можна не брати до уваги важливий та багатий за змістом напрям економічної думки К. Маркса (1818-1883).

На відміну від меркантилістів К. Маркс не ототожнює гроші і капітал, а підкреслює, що лише за відповідних умов гроші виходять з товарної форми і стають першою формою прояву капіталу [5].

Отже, К. Маркс розглядає інвестиції як частку додаткової вартості, що утворюється за рахунок кругообороту капіталу в активному процесі

виробництва, і в подальшому авансується в розвиток галузі.

Джон Мейнард Кейнс (1883-1946) під інвестиціями розуміє поточний приріст цінностей капітального майна в результаті виробничої діяльності даного періоду. Вчений вважає за необхідне втручання держави в економіку для стимулювання інвестиційного процесу за допомогою зниження рівня відсотка і реальної заробітної плати. Для більш повного розуміння своєї позиції він розглядає механізм інвестиційного мультиплікатора, суть якого він сформулював у правилі: будь-який новий приріст інвестицій автоматично забезпечує приріст сукупних доходів, що в них частка заощаджень зростає переважаючими темпами стосовно частки, котра споживається, а, отже, забезпечується основа майбутніх інвестицій. [10].

Е. Хансен (1887-1976) доповнивши теорію Кейнса "правилом акселератора" будує власну інвестиційну модель, яка дає можливість пояснити фазу підйому в економіці. Припустимо, що за рахунок науково-технічного прогресу в якій-небудь галузі відбулось певне збільшення автономних інвестицій тоді: через механізм мультиплікатора ці інвестиції підсумовуються у помноженому прирості національного доходу; через механізм акселератора цей приріст, у свою чергу викликає ще більше примноження стимульованих інвестицій. При цій умові економіка іде вверх створюючи внутрішній ажіотаж [5].

Актуальність поглядів Дж. Кейнса та Е. Хансена знаходить відображення і в сучасній економічній теорії, якій необхідний подальший розвиток і оновлення, оскільки сьогодні приділяється велика увага таким чинникам як інвестиції, інвестиційні ресурси, інвестиційний попит. Розвиток сільського господарства країни є важливим фактором для розвитку держави, але й існування галузі залежить від ефективного економічного регулювання і відповідної державної допомоги.

У науковій літературі радянського періоду досить часто автори ототожнювали інвестиції з капіталовкладеннями, при чому досліджуванню ефективності останніх приділялася основна увага.

Ряд авторів розглядали інвестиції як вкладення тільки в основний капітал. Зокрема, А.А. Пересада розглядає капіталовкладення як грошовий вираз сукупності витрат на створення нових, реконструкцію, технічне переоснащення діючих підприємств та оновлення основного капіталу, впровадження нової техніки у виробничих галузях народного господарства включаючи будівництво об'єктів соціальної сфери та виконання проектних і геолого-розвідувальних робіт [7].

Враховуючи специфіку теми дослідження, можна припустити, що саме інвестування в основний капітал є основою інвестицій для особистих селянських господарств. Звісно, основний виробничий капітал не може ефективно функціонувати без оборотних засобів, оскільки порізно вони не можуть давати ні накопичень ні продукції. Тому переконання, що дохід господарства є лише результатом діяльності основного капіталу без оборотних засобів є помилковою.

Тому на нашу думку кроком в правильному напрямку слід вважати пропозиції стосовно включення до складу капітальних вкладень і витрати на формування оборотних засобів. Так А.П. Чернявський зазначав що за обігові кошти мають чітко виражений "капітальний" характер, який походить з їх виділення один раз на весь період діяльності підприємства" [12].

Тому, враховуючи особливості ведення особистого селянського господарства, під капітальними вкладеннями вважаємо вкладення (інвестування) основного капіталу і оборотних активів на придбання техніки, транспортних засобів, інструментів, сільськогосподарського інвентарю, будівництво будівель, споруд, оновлення і реконструкцію

фізично і морально застарілого обладнання, створення довгострокових біологічних активів рослинництва і тваринництва, покращення земель і т. ін.

Ми поділяємо думку І. Бланка, який зазначав, що "капітальні вкладення є більш вузьким поняттям і можуть розглядатися як одна з форм інвестицій, а не як їх аналог" [1].

Поступово, із формуванням в Україні основ ринкових відносин змінюються і наукові бачення сутності інвестицій (капітальних вкладень), виникають та розвиваються нові підходи, щоб дати найбільш відповідне формулювання категорії "інвестиції".

Досить часто в сучасній науковій літературі сутність інвестицій трактується в залежності від мети дослідження, або не досить чітко або занадто вузько, підкреслюючи лише окремі її сторони.

Ряд вчених вказують виключно на довгостроковий характер інвестицій. Зокрема Р.М. Пушкар та Н.П. Тарнавська визначають інвестиції як довгострокове вкладення капіталу в різні галузі економіки, соціальні програми з метою розвитку виробництва, отримання прибутку [8];

З наведеного вище вислова, поняття інвестицій не тільки має довгостроковий характер, але й в певній мірі ототожнюється з капітальними вкладеннями. З огляду на те, що капітальні вкладення є лише однією із форм інвестицій слід відмітити, інвестиції можуть бути і короткостроковими (наприклад: короткострокові фінансові вкладення у акції, облігації, державні цінні папери). Зокрема у працях зарубіжних економістів інвестування визначають як вкладення в цінні папери [13]. Такий процес інвестиційної діяльності характерний для країн із розвиненим фондовим ринком. Але даний вид вкладень не тільки не поширений в особистих селянських господарствах, а й взагалі не характерний для даної галузі.

Ряд авторів розглядає інвестиції виключно у грошовій формі. З даним

визначенням можна погодитись тільки за умови якщо припустити, що гроші є однією із форм інвестування, оскільки вкладення можуть бути і в будь-якій іншій формі капіталу.

Виходячи з вищевикладеного можна відмітити важливе значення дослідження процесів інвестування науковцями різних економічних шкіл і течій, які актуальні і на нинішній стадії розвитку суспільства і були враховані при визначенні поняття "інвестиції" в законодавстві України.

З прийняттям Закону України "Про інвестиційну діяльність", від 18.09.1991 р. законодавчо затверджено правові, економічні та соціальні умови інвестиційної поведінки в Україні. Згідно із Законом інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями можуть бути: кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші ЦП; рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау"); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності. [3].

Визначення інвестицій, що подане у Законі України "Про інвестиційну діяльність", багатьма науковцями вважається на сьогодні одним із найкращих, так як враховує сучасний характер інвестицій при цьому визначаючи їх як поетапне вкладення цінностей та отримання прибутку (доходу) або соціального ефекту, і також містить широку

класифікацію інвестицій.

М.М. Туріянська поряд з позитивними сторонами відмічають і явні недоліки вважаючи, що грошові засоби потрібно виділяти окремо, а не відносити їх до майнових цінностей, так як гроші в товарно-грошових відносинах є відображенням уречевленої частини капіталу і тому є основним інвестиційним ресурсом; об'єкти вкладення потрібно визначати як реальні та фінансові активи, що буде містити усі можливі об'єкти інвестиційних вкладень [9].

В.М. Гриньова та В.О. Коюда не погоджуються з тим, що цілі інвестування зводять лише до отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, адже інвестування може бути пов'язане одночасно з обома цими наслідками [6].

Ми поділяємо думки науковців, стосовно негативних і позитивних сторін згаданих вище визначень, так як подане в Законі трактування не повністю характеризує економічну природу такого багатогранного поняття як інвестиції, вказуючи на цільове витрачання ресурсів на підприємницькі або соціальні цілі. Що ж стосується останніх то виникає запитання, чи можливо вважати інвестиціями всі видатки державного бюджету, адже в обов'язки держави входить фінансування соціальних заходів і звичайно досягається соціальний ефект. Але ж це суперечить суті економічної категорії інвестицій, так як інвестиційна діяльність відноситься до одного з типів підприємницької діяльності і метою якої є отримання прибутку. Тому, доцільно під інвестиціями розуміти вкладення, результатом яких є отримання прибутку або досягнення бажаного ефекту.

Висновки. Узагальнюючи погляди вчених-економістів щодо трактування поняття "інвестиції" можна виділити спільні риси: інвестиції – в будь-якому випадку ототожнюються з цінностями, які мають економічну

природу; це вкладення коштів, майна, нематеріальних активів з метою отримання прибутку, створення і (або) розширення виробництва, досягнення соціального, екологічного ефектів та інших вигод;

Вивчивши наукові доробки та враховуючи специфіку досліджуваного господарства, під інвестиціями особистих селянських господарств слід розуміти будь-які майнові цінності, що вкладаються з метою збереження і збільшення їх первісної вартості, створення та/або розширення виробництва (придбання транспортних засобів, машин, будинків та інших споруд і т. д.), одержання доходу, або інших вигод. Слід зазначити, що виділення матеріальних цінностей на такі цілі інвестування як досягнення соціального ефекту не характерне для даної галузі. Тому, що тільки наявність фінансового результату, який задовольнить потреби власника, може з часом спонукати його до благодійної діяльності.

Бібліографічний список.

1. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: Підручник. – К.: Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2003. – 398 с.;
2. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2007. – 424 с.;
3. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 №1560 (із зм.) // www.rada.gov.ua;
4. Зуллас К.Г. Финансирование и кредитование капитальных вложений. - К.: Вища шк., 1976. –284с.;
5. Історія економічних учень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко А.М. Поручник та ін.; За ред., Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.;

6. Інвестиційний менеджмент: Навчальний посібник / Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко Т.І., Коюда О.П., Великий Ю.М. – 2-ге вид., доопроц. – Х.: ВД «ИНЖЕК», 2005. – 664 с.;
7. Пересада А.А та ін. Інвестування: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц. / А.А. Пересада, О.О. Смірнова, С.В. Онікієнко, О.О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.;
8. Пушкар Р.М., Тарнавська Н.П. Менеджмент: теорія та практика. Підручник. – 3-те вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 486с.;
9. Туріянська М.М. Інвестиційні джерела: Монографія – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2004. – 318с.;
10. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.
11. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.;
12. Чернявский А.П. Проблемы повышения эффективности капитальных вложений (финансово-экономический аспект.-К.: Вища школа, 1980. – 176с.;
13. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. ИНВЕСТИЦИИ: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 1028 с.